

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ՎԱԶԳԻՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԵՆՈՐՀԱԶԱՐԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՄԻՈՆ

ԼԹ. ՏԱՐԻ-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

«سِيُون» مجلة ارمينية شريفة . دينية . ادبية . ثقافية .

“SION” ARMENIAN MONTHLY OF RELIGION, LITERATURE, PHILOLOGY.

1965

Նոյեմբեր - Դեկտեմբեր

Թիւ 11 - 12

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՏԱՄՆԱՄԵԱԿ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Հոկտեմբեր երեսունմեկին Ս. Էջմիածնայ Մայրավանդին մէջ, մասնակցութեամբ Սփիւռքի եւ Մայր Հայրենիքի եկեղեցական ու աշխարհիկ ներկայացուցիչներուն, տօնախմբուեցաւ Գահակալութեան տասնամեակը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի: Բովանդակ Հայ Ժողովուրդը, առանց յարանուանական խտրութեան եւ հանդիսաւոր գիտակցութեամբ, որուն խորքը հիացում կը կազմէր, իր սէրն ու զմայլանքը բերաւ Լուսաւորչի Աթոռի այժմու գահակալին, որ շնորհիւ իր անբասիր նկարագրին, արդիւնաշատ գործունէութեան, իմացական ու բարոյական շնորհներուն, ինչպէս նաեւ իր անձին ներշնչած քաղցր պատկանանքին, ամբողջ Հայ Ժողովուրդի գորովին առարկան եւ մտածումներուն կեդրոնը կը հանդիսանար:

Իրապէս անոնք որ մօտէն կը ճանչնային Նորին Ս. Օծուրիւնը իր իզներու անկեղծութեանը մէջ եւ Մայր Աթոռը իր կա-

րիֆներու խստութեամբ, զգացիմ եւ կ'զգան թէ իր ընտրութեամբ նոր թուականի մը առաւօտը կը ծագէր Մայր Աթոռոյ երկնքին ներքեւ: Այս համոզումը իր մէջ ոչինչ ունի պատրոզական, վասընզի արդիւնք է ոչ թէ զգացումի մը, այլ՝ սկզբունքի մը: Այդ սկզբունքը այն մտածումն է, թէ համայնքներու կեանքի շէնութեան գործը կը կարօտի բարոյական ուժերու, որոնք երեւան կուգան բարոյական առաքինութիւններով հարուստ գործիչներու միջոցաւ:

Հայութեան լաւագոյն օրերը կը գուցադիպին միշտ իր բարոյական մեծութեան թուականներուն: Այդ թուականներէն իւրաքանչիւրին վերեւ կը սաւառնի դէմքն ու անունը հաւատքի մարդոց, որոնց մէջ միայն կրնայ ապրիլ «Աստուծոյ հոգին», առաջնորդութեան ճշմարիտ ուժը: Այդ հոգիէն գեղեցիկ բաժին մը կայ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հայրապետին մէջ: Առանց այդ ոգիին, ամէն օր մարդուն մէջ ապրող կենդանի տեսիլքին, մենք թրամծներ ենք այս կեանքի մէջ, աւելին՝ պատրանքի մը գոհեր: Առանց ի վերուստ մեր մէջ ծորող այդ կենդանի շունչին, մեր խօսքը անգապանակ կգակներէ թափած բարբառնաճաճ է, մեր սիրտը՝ մազճամաշկ, մեր մարմինը՝ խանձած ռսկրակոյտ, իսկ մեր գործը՝ անիմաստ եւ անարգասիք շարժումներու տեսարան մը միայն:

Ի գուր չէ որ ըսուած է թէ մարդերու նակատագիրը վարել կարենալու համար, պէտք է Աստուծոյ կանչուած ըլլան մարդիկ եւ ոչ թէ իրենց անձնական փափաքներէն եւ բերումներէն զսպանակուած ստանձնեն այդ պաշտօնը: Մեր եկեղեցիի մեծ առաջնորդները միշտ ունեցած են այդ ոգին թէ՛ իրենց սրտին խորը եւ թէ՛ իրենց գրչին ծայրը եւ այդ ոգիով առաջնորդած են սերունդներ կեանքի եւ մահուան հանգրուաններէն:

Գործը գոր տաւ տարիներ առաջ ստանձնեց Նորին Ս. Օծութիւնը, դիւրին չէր: Բոլորս ալ փոքր ի շատ գիտենք թէ աթոռները գահեր ըլլալէ աւելի խաչեր են: Դժուարութիւնները շատ յաճախ այնքան մեծ են որ հրաշքներու պէտք կայ զանազան շիւթակալելու եւ նուանելու: Սակայն ազգին վստահութիւնը առաջին մէկ օրէն այնքան մեծ եղաւ իր սիրելի Հայրապետին նըկատմամբ, որ սիրով պահանջեց Նորին Ս. Օծութենէն գործելու այդ հրաշքը, որ դարերէ ի վեր կը կատարուի արդէն մեր եկեղեցւոյ եւ ազգային կեանքէն ներս: Մայր Տաճարի նորագոյնութիւնը, վեհաբանի բարեգարդումը, ճեմարանին եւ տպարանին տըրւած նոր թափը եւ Մայր Աթոռի տնտեսութեան վերականգնումը առէջները կը կազմեն այդ հրաշքի թեգանին:

Տակաւին, Հովուապետի գաւազանը առած, ան շրջեցաւ

աշխարհէ աշխարհ եւ գաղութէ գաղութ, օրհնելով, սփոփելով եւ հրահանգելով բոլորը Ս. Էջմիածնի գաղափարով եւ վերածնող Մայր Հայրենիքի զգացումով: Նորին Ս. Օծութեան իւրաքանչիւր ճամբորդութիւնը Սփիւռքի զանազան մասերուն վրայ, միայն լրաբեր կռուակի մը չուն չէ եղած, այլ մեծ ու սրտառուչ առիթներ համախմբումի: Ան ամէն տեղ Ս. Էջմիածնի եւ Հայրենիքի գոյգ զգացումներուն ոսկի գետը հոսեցունց արտասահմանի մշուշներուն մէջ ցրուած իր պանդուխտ գաւակներու հոգիներուն մէջէն:

Մարդեր կան որոնք կը պատկանին ժամանակին եւ մարդեր՝ որոնք կը պատկանին նշմարութեան: Անոնք որ կը պատկանին իրենց ժամանակին, բացուելով միայն անոր հրատապ կարիքներուն, ասվորական մարդեր են: Իսկ անոնք որ կը պատկանին լոկ նշմարութեան բայց ո՛չ ժամանակին, վերացական ու տարտամ անձնաւորութիւններ են: Մեծ մարդը ան է, որ կրնայ պատկանիլ թէ՛ նշմարութեան եւ թէ՛ ժամանակին: Խղճի քաղցր հանդարտութեամբ կրնանք վկայել թէ Նորին Ս. Օծութիւնը թէ՛ ժամանակի եւ թէ՛ նշմարութեան մարդը եղաւ: Բարձրօրէն կարեւորեց այն նշմարութիւնները որոնք մեր եկեղեցիին, մեր ժողովուրդին եւ մեր անցեալին են, ապա գիտցաւ լուսաւորել զանոնք ժամանակի պատշաճ գործունէութեամբ, որ իմաստուն տնտեսութիւնն է իրերու: Գիտցաւ տալ «զկայսերն կայսեր ե. զԱստուծոյն Աստուծոյ»: Կրցաւ ոսկի օղակը ըլլալ Մայր Հայրենիքի, Ս. Էջմիածնի եւ արտասահմանի միջեւ, իրական հովիւ: Եւ հօտի սրտառուչ պատկերով: Ցարաբերութեան մէջ դրաւ Հայաստանեայց եկեղեցին ընդհանուր բրիտանական շարժումներու հետ, միշտ բարձր դնելով Մայր Աթոռոյ հմայքը ամէնուրեք:

Նաեւ մեր երայտաշատ հայրապետներուն, Նորին Ս. Օծութեան համար Հայ Հայրենիքը, եկեղեցին եւ ժողովուրդը անշամանդաղ նշմարութիւններ են, որոնց պէտք է միշտ հաւատարիմ մնալ ի գին ամէն գոհողութեան: Հայ եկեղեցին Ն. Ս. Օծութեան մտքին առջեւ աննահանջ դրօշ մըն է, Լուսաւորչի կանքեղը, որ կը լուսաւորէ թէ՛ մեր անցեալի սխրագործութիւնները եւ թէ՛ ապագայ վաղորդայնները: Այս մտատեսիլ մղումին ներքեւն է որ ան գործեց տասը տարիներ, եռանդով, սիրով եւ հաւատարմութեամբ, իբրեւ արժանաւոր պետը Հայ եկեղեցւոյ:

Դժուար է անշուշտ արժէքներու համեմատական կշիռը կազմել, սակայն մարդիկ մեծ են համաձայն իրենց ձգտումներուն: Անոնք որ կը խիզախեն իրենց անձին համար, իրենց անձը միայն կ'արժեն: Անոնք որ կը պայքարին ի խնդիր աշխարհի բա-

րիֆներում, աշխարհը կը գտնեն լույ, իսկ անոնք որ կը ճգտին իրենցմէ անդին, ի շահ հասարակաց բարիքին, անոնք ամենէն մեծերն են մարդոց որդիներէն:

Մակդիրներ կան գորս դժուար է գտնել մարդէն, ժողովուրդէն որ զայն կու տայ եւ պատմութիւնը կ'արձանագրէ: Պետական պատմաւնշանները եւ ակադեմական տիտղոսները, հասկընալի հաշիւներու եւ ակնարկութիւններու արդիւնք են յաճախ. սակայն ինչ որ ժողովուրդը կու տայ ան նշարիտ է եւ անկեղծ. իբրեւ ֆաղցրագին տուրքը հոգիին: Արտասահմանի մեր ժողովուրդը վազգէն Կաթողիկոսը տիտղոսած է «սուրբ» մակդիրով. «Սուրբի պէս մարդ է»: Յորդանանի արար ժողովուրդը, Նորին Ս. Օծուքեան Ս. Երկիր այցելութեան առիթով, անոր տուաւ. «Երեշտակ» մակդիրը: Ժողովուրդները կու տան այս տիտղոսները, որովհետեւ ենթակային աչիին խորը եւ դէմքին վրայ կը տեսնեն լոյսեր, տեսիլներու աշխարհէն ծաքած:

Նորին Ս. Օծուքեան Գահակալութեան տասնամեակին առիթով, յանուն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ լրութեան, պաշտօնէութեան եւ ժողովուրդին, կը մաղթենք ի սրտէ որ բարին Աստուած երկար, երջանիկ եւ արդիւնաշատ տարիներ պարգեւէ Հայոց Հայրապետին, որ իբրեւ իմաստուն լուսարարը Լուսաւորչի կանթեղին եւ ժիր մատուակը հոգիներուն, ապրի երկար, տեսնի կարեւորաւ իրականացումը մեր ժողովուրդի դարաւոր երազին: Ողորմած Աստուածը մեր հայրերուն քոչ անսասան պահէ Լուսաւորչի Գահը, մեր սրբութիւն սրբոց Ս. Էջմիածինը, որուն սրբազան խորհուրդին մէջ մեր ժողովուրդին հոգին է ապրեր դարերով եւ կ'ապրի տակաւին հզօր բաբախումներով:

Տէրը անփորձ եւ ապահով պահէ նաեւ մեր հայրենի երկիրը, չանցնի երբեք սեւ քեր չարիքին եւ իր կողերուն չժանրանայ բռնակցի բռնակալին: Թող չպակսի իր հոգերէն Հայ բազուկը շինարար, միշտ առատ ըլլան հնձանները քարիֆներուն եւ բացուի ժպիտը երջանկութեան հոգիներու եւ սիրտերու մէջ, որպէսզի կարեւորագէտ մեր սիրտերու խորէն երգել, ովսաննայ նորանորոգ յարուցելոյն:

Նորին Ս. Օծուքեան Գահակալութեան տասնամեակը կը գուգադիպէր մեր մեծ աղէտին, Ապրիլ 24-ի արիւնոտ Յիսնամեակին: Այս առիթով Ամենայն Հայոց Հայրապետը զմայելի մտածումն ու փոքր եր ունեցեր Ս. Էջմիածնի Տաճարին առընթեր կանգնելու տալու խաչքարերէ կազմուած Նահատակաց Յուշարձանը, իբրեւ բարախուն կոթողը հայրենի հոգին վրայ եւ մեր սիրտերուն մէջ, անթառամ պահելու մեր բիւրատը նահատակներու յիշատակին քախիծը եւ արիւնի պատգամը:

Ժողովուրդ մը կենդանի է եւ մեծ ա՛յ միայն իր սխաբագործութիւններով, այլ նաեւ իր մեռելներով, որոնց համար կանգնելած յիշատակարանները տաճարներու եւ բերդերու նման գիտեն իրենց կապել սերունդներու սէրն ու հպարտութիւնը: Ամէն Հայ որ փոքր ի շատէ ծանօթ է իր տոհմային պատմութեան, գիտէ թէ մենք ապրած ենք դարերով շնորհիւ մեր մեծ մեռելներու: Մեր տաճարները, մեր հոգիի այդ բերդերը, մարմարեայ կառույցներ ըլլալէ առաջ, մեր նահատակներու մարմինները ամփոփող քարէ կայականներ են, բխած մեր երկրի ալիքէն: Հայոց դարաւոր պատմութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց անհուն թափօրը մեռելներու:

Հայրենիքը երկու նուիրական պարտականութիւններ ունի. իր ծոցը կանչելու պանդուխտ իր զաւակները եւ տաղաւարելու սրբազան մեռելները, որոնք իր հոգեկան հարստութիւնը կը կազմեն: Մեռելները անգամ մը եւս կը մեռնին, եթէ չկարենանք մեր մէջ ապրեցնել անոնց երազը, իսկ ողջերու հոգեկան ուժը կ'ընտափի, եթէ մեր մէջ չապրի իտէալը՝ որուն համար մեռան անոնք:

Որքան ճիշդ է այն մտածումը, թէ գերեզմաններու առջեւ միայն կարելի է խորհիլ անմահութեան, վասնզի մահուան արհաւիրքը չէ միայն որ կը սաւառնի հոն, այլ անմահութեան յուշը, որ արիւնոտ բայց անթաւամ ծաղիկի մը պէտք միշտ բացուած է մեր դարաւոր պատմութեան եւ սերունդներու հոգիին խորը:

Նորին Ս. Օծութեան կողմէ հայրենի հողին վրայ կառուցուած կոթողը, ի յիշատակ Ապրիլեան մեր նահատակներուն, մեր սուգը պատմող յուշարձան մը չէ, այլ մեր արդար դատին. մեր ազգային վերածնունդի ուխտին հանգրուանը: Անոր սեւեռած մեր նայուածքները, աւելի խոր գիտակցութեամբ կրնանք քալել դէպի Հայ Ժողովուրդի ազգային ձգտումներու հեռահաս ապագան, որ մեր դարաւոր կեանքի մշտաբար տեսիլքն է, ապրիլեան նահատակներու արիւնով անգամ մը եւս ջրդեղուած:

Ե.